

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Розік Марії Василівни «Мобілізаційні чинники
електоральної участі громадян України на парламентських виборах
1998–2019 рр.», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
політичних наук
зі спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Тема дисертації М. В. Розік є актуальною і носить важливе практично-політичне значення в дослідженні еволюції та визначенні ефективності мобілізаційних чинників електоральної участі громадян України в парламентських електоральних процесах. Вона збагачує теоретичні надбання з цієї проблеми, а також сприяє узагальненню українського досвіду демократичної трансформації. Справедливим є твердження автора про те, що незважаючи на існування певної кількості наукових праць, де здійснено аналіз сутності та форм залучення громадян до участі у виборах, у вітчизняній науковій літературі не отримали належного висвітлення сучасні детермінанти, інституційна структура й технології електоральної мобілізації громадян України в парламентських електоральних циклах 1990-х – у 2000-х рр. (с. 17).

Не викликають зауважень постановка мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження.

Наукова новизна роботи полягає у здійсненні авторської класифікації мобілізаційних чинників електоральної участі, що проявляються у виборчій активності або пасивності громадян; узагальненні системи законодавчих та правових норм із регулювання парламентських виборів, що мають безпосередній вплив на мобілізацію до електоральної участі; визначенні

сукупності та ефективності застосованих мобілізаційних чинників електоральної участі на парламентських виборах 1998–2000-х рр., простеженні їхньої еволюції.

У Розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження» розглянуто теоретичні аспекти проблеми активізації електоральної участі у різних її формах, методологічні підходи щодо аналізу мобілізаційних чинників її активізації. Визначено джерельну базу та стан дослідження проблематики електоральної участі, її історичні та сучасні інтерпретації, підходи до розуміння та визначення форм здійснення, технологій та напрямків активізації виборчої участі, в тому числі мобілізаційного характеру.

Заслуговує на увагу позиція автора дисертації про те, що явище політичної мобілізації стало наслідком запровадження у політичний процес інституту виборів, процедурні характеристики яких обумовлені рівнем розвитку демократії в країні, інституційною структурою, правовим регулюванням проведення виборів. Відповідно характер виборів та мобілізаційні чинники впливу на електорат зумовлені рівнем розвитку суспільства, його здатністю організувати виборчий процес (с. 67).

У Розділі 2 «Нормативно-правові та інституційні засади участі громадян України в парламентських виборах» проаналізовано сукупність юридичних норм з забезпечення електоральної участі громадян, що реалізуються через систему інститутів та визначають рівень електоральної активності громадян України.

Справедливим є твердження дисертанта про те, що виборче законодавство досліджуваного періоду зазнавало впливу кон'юнктурних чинників, які ставали причиною перегляду виборчої системи майже під кожні вибори. Разом з тим, електоральні правові норми змінювалося до потреб і вимог політичного процесу, міжнародних норм та зауважень вітчизняних і

закордонних експертів: підвищено роль політичних партій, удосконалено правила висування суб'єктів виборчого процесу, створено Державний реєстр виборців, залучено до спостереження за виборами незалежні громадські організації та міжнародних спостерігачів тощо (с. 96–99).

Дисертантом з'ясовано, що участь громадян в парламентських електоральних процесах напряму залежить від інституційної структури, його суб'єктів, а також типу виборчої системи, аналіз яких свідчить про низький рівень довіри до інститутів електорального процесу. Водночас спостерігається процес активізації діяльності громадських об'єднань, насамперед у контролі над ходом виборчого процесу (с. 123). Доведено, що на інституціональному рівні електоральна мобілізація можлива за допомогою технологій, що використовуються політичними партіями в ході виборчого процесу, організаціями громадянського суспільства, суспільними рухами, ЗМК, органами державної влади (с. 125).

У Розділі 3 «Практика використання мобілізаційних технологій на парламентських виборах в Україні» висвітлено практику застосування виборчих технологій з ціллю мобілізації до електоральної участі. Дисертантом з'ясовано, що з кожною виборчою кампанією засоби впливу на електорат удосконалювалися та модифікувалися, відтак трансформація політичного ринку диктувала потребу в збагаченні арсеналу виборчих технологій з боку керівництва політичних партій, виборчих штабів окремих кандидатів, політичних технологів (с. 176–179).

У роботі доведено, що в Україні простежується поєднання існуючих у світі виборчих мобілізаційних тенденцій, які в результаті зводяться до боротьби технологій і конкретних персоналій, де розмитість законодавчих норм уможливорює розвиток деструктивних технологій, які легальні за формою, проте за змістом є аморальними (с. 195–169). Дисертантом

з'ясовано, що найбільш ефективними є виборчі кампанії, що враховують специфіку і потреби електорату, використовують науково-технічні новинки та розвиток засобів масової комунікації (с. 179).

Важливою частиною роботи є аналіз новітніх форм і практик виборчої політичної активності. Простежено, що традиційні форми електоральної політичної участі змінилися безпосередніми діями громадян під час виборів у вигляді петицій, маніфестів, відкритих дебатів, блогерства. Особливого значення в електоральних процесах набули такі віртуальні прояви політичної поведінки, як астротерфінг, флешмоби, віртуальне голосування, поширення демотиваторів і медіавірусів, активізувався інтерес виборців до нестандартних форм електоральної участі у вигляді застосування театралізованих форм політичної активності (с. 194–195).

Представлене дисертаційне дослідження засвідчує самостійний характер наукового пошуку автора. Результати дисертації належним чином апробовано. Основні положення дисертації висвітлено в 17 публікаціях: п'яти статтях у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 12 – статті, тези, виступи, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Основні результати дисертації апробовано на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Структура дисертації є продуманою. Її логіку підпорядковано вирішенню сформульованих дослідницьких завдань. Усі розділи та підрозділи наукової роботи закінчуються аргументованими висновками.

Не ставлячи під сумнів наукову та практичну значимість основних положень дисертаційного дослідження, водночас хочеться звернути увагу автора на певні дискусійні моменти в роботі:

1. У другому розділі (підрозділ 2.1) автор аналізує конкретні вітчизняні виборчі закони щодо регламентації нормативно-правових

чинників електоральної участі. Водночас, на нашу думку, більш якісним було б дослідження окремо кожного з нормативно-правових чинників електоральної участі крізь призму їхньої еволюції у виборчому законодавстві України.

2. Одним з важливих нормативно-правових чинників, який безпосередньо впливає на електоральну участь, є наявність чи відсутність у законодавстві порогу явки. Хоч дисертантка і згадує про цей нормативно-правовий чинник, проте його аналізу в роботі варто було б присвятити більше уваги.

3. Однією з позитивних рис дисертації є аналіз інноваційних форм і практик участі громадян у електоральних процесах (маніфестів, відкритих дебатів, блогерства, астротерфінгів, флешмобів, віртуального голосування, демотиваторів, медіавірусів та ін.). Водночас більше уваги слід було б приділити конкретним випадкам застосування таких інноваційних форм участі виборців у парламентській електоральній практиці України.

Оформлення дисертації й автореферату здійснено з дотриманням відповідних вимог до такого роду робіт.

Аналіз змісту автореферату та дисертації засвідчує ідентичність їх структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків.

Рецензована робота є завершеною новаторською працею, яка засвідчує особистий внесок здобувача у вирішенні важливої проблеми політичної науки. Поставлена у дослідженні мета досягнута, основні завдання успішно вирішені.

Отже, дисертація М. В. Розік «Мобілізаційні чинники електоральної участі громадян України на парламентських виборах 1998–2019 рр.» відповідає вимогам п. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів»,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент,

доктор політичних наук, професор
кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету
«Львівська політехніка»

М. А. Бучин

Підпис засвідчую

Вчений секретар

Національного університету

«Львівська політехніка»

Р.Б. Брилинський